

3. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 жовт. 2018 р. № 728-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018>.

4. Ботнаренко І.А. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють насильство в сім'ї. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (103). С. 83–96.

5. Біленко С.П. Кримінологічна характеристика кривдника. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренко*. 2019. Вип. 2 (86). С. 95–105.

Пасічніченко Дмитро Олександрович,
здобувач ступеня доктора філософії
Національної академії внутрішніх справ

ТАКТИКА ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ПОТЕРПІЛИХ З ВИКОРИСТАННЯМ МОДЕЛІ «БАРНАХУС»

Проблема насильства над дітьми є гострою, комплексною та непрогнозованою не лише в Україні, але і у всьому світі. Міжнародна спільнота перебуває у постійному розвитку та впровадженню нових норм та стандартів попередження, запобігання та розслідування кримінальних правопорушень, вчинених щодо дітей.

Однією з проблем, яка постає під час розслідування таких кримінальних правопорушень є відсутність злагодженості у діяльності великої кількості суб'єктів різної спрямованості, основне завдання яких є забезпечення найкращих інтересів дитини у своїй сфері.

Тому в останні роки дедалі більше говорять про необхідність запровадження міжвідомчої та міждисциплінарної співпраці у поєднанні із застосуванням спеціальних практик та методик допиту дитини як рішучого кроку в захисті прав дітей, які постраждали від кримінальних правопорушень, та дітей, які стали свідками жорстокого поводження та насилля, найбільш ефективною з яких стала модель Barnahus (далі – «Барнахус») [1].

Модель «Барнахус» передбачає міждисциплінарні та міжвідомчі заходи втручання, організовані під одним дахом у дружньому до дитини середовищі, де в центрі зосереджені найкращі інтереси дитини. Кожній дитині пропонують міждисциплінарний, професійний і дружній до дитини захід втручання, через спільне керування справами й перегляд. «Барнахус» часто описують як будинок із чотирма кімнатами, що становить частину міждисциплінарної та міжвідомчої структури [2].

Одна з чотирьох кімнат є «Кімната розслідування та судового провадження», основним функціоналом якої є спеціально обладнане місце для проведення допиту дитини. За загальним правилом моделі «Барнахус», допит дитини проводиться у формі інтерв'ювання.

Запитання формуються членами мультидисциплінарної команди та узгоджуються з психологом до початку проведення слідчих дій. Під час проведення допиту запитання можливо ставити через психолога із використанням аудіоапаратури через навушник або планшета, адаптуючи запитання відповідно до віку, рівня розуміння та розвитку дитини. В іншій кімнаті (для прослуховування) присутні члени мультидисциплінарної команди: представники суду, прокуратури, органів слідства, а також законний представник, захисник дитини, психолог та адвокат підозрюваного або обвинуваченого, за необхідності представник органів опіки та піклування, судово-медичний експерт та перекладач. При цьому члени мультидисциплінарної команди можуть бачити та чути все, що відбувається з дитиною: які запитання їй ставлять, які відповіді дає дитина на поставлені запитання. Але дитина не може бачити присутніх членів команди та почути їх. Допит фіксується на відео та використовується в суді під час основного провадження, якщо буде висунуто обвинувальний акт. Це дає змогу провести один допит, і дитина може не з'являтися в суд без гострої потреби [1].

Незважаючи на очевидну позитивну концепцію впровадження моделі «Барнахус» та її ключову мету, якою є об'єднання всіх служб та органів, задіяних до реагування на виявлені факти насильства і жорстокого поводження з дітьми, щоб забезпечити скоординовану відповідь, слід погодитись з Г.Ю. Нікітіною-Дудіковою, яка стверджує, що проблемним питанням запровадження моделі «Барнахус» є те, що вона не передбачена нормами Кримінального процесуального кодексу України [3].

Нормативне врегулювання впровадження моделі «Барнахус» відбулося у вересні 2020 року, шляхом підписання Указу Президента України № 398/2020 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства», у якому, зокрема, перед Кабінетом Міністрів України поставлено завдання забезпечити розроблення та внести в шестимісячний строк на розгляд Верховної Ради України законопроекти, спрямовані на забезпечення додаткових процесуальних гарантій неповнолітнім особам при проведенні їх допиту, опитування під час кримінального провадження, що базуються на найкращих міжнародних практиках, зокрема на моделі «Барнахус» [4].

На виконання вказаного Указу Президента України, Кабінетом Міністрів України був поданий проект Закону України «Про юстицію, дружню до дитини», яким передбачено: поняття «спеціальна методика опитування / допиту дитини»: спосіб опитування / допиту дитини, яка постраждала або стала свідком кримінального правопорушення, дитини у конфлікті із законом фахівцями юстиції щодо дітей у дружньому до дитини середовищі та умовах, які мінімізують та не допускають повторної віктимізації дитини, з урахуванням її індивідуальних психологічних та психофізіологічних характеристик, із

відеофіксацією або у режимі відеоконференції без безпосереднього контакту дитини з підозрюваним чи обвинуваченим («Зелена кімната», «Барнахус» тощо) [5].

Однак, станом на листопад 2023 року даний проект Закону не прийнятий. В той же час, модель «Барнахус» яка була вперше запроваджена у Вінниці, на сьогоднішній день функціонує у Тернопільській, Київській та Миколаївській області, в Чернівецькій та Одеській області наразі проводяться відповідні навчання для фахівців/міждисциплінарних команд та створюються Барнахуси.

Про фактичне впровадження моделі «Барнахус» свідчить і Єдиний реєстр судових рішень, де, станом на листопад 2023 року за пошуковим критерієм «модель Барнахус» система відображає більше 100 судових рішень.

Безумовно, фактичне функціонування моделі «Барнахус» при розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених щодо неповнолітньої особи, в тому числі, для її допиту має велике значення у забезпеченні дотримання процесуальних прав та законних інтересів допитуваної особи, а також сприяє можливості уникнення повторної травматизації дитини від слідчих (розшукових) дій за її участі. Тим не менше, такі інституції як модель «Барнахус» та «Зелена кімната» мають бути унормованими не лише на рівні рекомендації та пілотних проєктів, а безпосередньо інсталювані у національне законодавство України як дієві інструменти забезпечення прав неповнолітньої особи під час досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Модель «Барнахус»: Загальна характеристика і впровадження в Україні. *Збірка матеріалів із впровадження моделі «Барнахус» в Україні*. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/20941/file/BARNAHUS_web.pdf.
2. The PROMISE Vision – Barnahus. URL: <https://www.barnahus.eu/en/vision/>.
3. Нікітіна-Дудікова Г.Ю. Криміналістична методика розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. 700 с.
4. Указ Президента України №398/2020 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text>.
5. Проект Закону про юстицію, дружню до дитини. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72137.